

го "з'їзду" сховав "небажаних" свідків" із його страшних "структур" у їхні найглухіші підвали (українець-мелітопольчанин Павло Судоплатов за свої безцінні-криваві послуги режиму провів — рівно п'ятнадцять років спочатку у хрущовських, а затим брежнєвських тюрмах).

Книга "Розвідка і Кремль" — одна із найбільших історіографічних сенсацій кінця нашого століття, що його морфологік сьогодні можливо осмислити — лише в страшній тіні Того і Другого.

В.С.

Мигель де Унамуно. О трагическом чувстве жизни. Перевод с испанского, вступительная статья и комментарии Е.В.Гараджа. — К.: Символ. — 1997. — 416 с.

Мігель де Унамуно (1864-1936) — видатний іспанський письменник, філософ та поет, центральна постать у духовному житті Іспанії на межі XIX — XX ст. Його пристрасна публіцистика понад чотири десятиліття бентежила розум іспанців; його лірика, новелістика, драматургія — поряд із творчістю таких всесвітньо відомих представників іспанського ренесансу, як Піо Барроха, Вальє Інклан, Антоніо Мачадо, Гарсія Лорка, — ввійшли до "золотого фонду" не тільки іспанської, а й світової літератури зрештою, його філософські ідеї відкрили нову еру в інтелектуальному житті Іспанії, поклали край майже неподільному пануванню "шкільної філософії" й започаткували нову оригінальну філософську течію в Іспанії — екзистенціалізм. Унамуно був одним із першовідкривачів екзистенціальної новели й підвів під неї певний філософський фундамент — ідею людської реальності як особливості (що не зводиться до фактичного існування) реальності "вигаданої істоти", життя якої — створювана й вивершувана нею самою історія, новела. У творчості Унамуно, що з винятковою повнотою ввібрала у себе найпекучіші проблеми й суперечності іспанської національної самосвідомості тої доби, надавши їм універсальної, загальнолюдської значущості, передбачені, прокреслені шляхи, якими підуть філософські й художні шукання типові для західноєвропейської культури XX століття. Філософія, за словами Паскаля, "не варта й години праці", якщо вона — не більше ніж знання заради знання. Філософія Унамуно — це не система знання, а життєва драма. Істина, яку він шукав, була чимось більшим, ніж істина раціональна. У слові *filosofia* (любов до мудрості), він чуйно схоплював це *filo* (любов), — і це в часи

коли шляхи любові та пізнання розійшлися, здавалося б, остаточно. Мудрість він шукав там, де філософія торкається релігії. "Істина — це те, у що вірують усім серцем і всією душею", — казав він, — це дещо більше, ніж умоглядні принципи мислення й буття, це істина шляху та життя, яка не може відкритися розуму у системі знання, але відкривається любові у конкретному образі, то як відкривається істина християнства в образі Христа. Видання включає два великі есе Унамуно — "Агонія християнства" та "Про трагічне відчуття життя у людей і народів".

В.Л.

Альбер Камю. Вибрані твори у трьох томах. [Романи, оповідання, п'єси, есе]. Упорядник Олег Жупанський. — Харків: Фоліо. — 1996.

Розкішний тритомник вибраних творів Альбера Камю, спонсорований Міністерством закордонних справ Франції та посольством Франції в Україні, запізнився зі своєю появою років на тридцять. Сьогодні мало вже хто й пам'ятає, яким незаперечним духовним авторитетом для української нонконформістської інтелігенції був свого часу Альбер Камю, — починаючи від перших польських перекладів, що проникали до «совдепії» через книгарні «Дружба» й аж до російського однотомника 1969 року, що відразу став зачитуваним до дірок раритетом. Зрештою, у 1972 році «Всесвіт» опублікував українською мовою «Листи до німецького друга» та фрагмент недрукованого ще тоді в СРСР «Міфу про Сізіфа». «Бунтівна людина» та інші есе Альбера Камю з виразно антикомуністичним присмаком залишалися заборонені в СРСР аж до пізньої перестройки, за винятком знову ж таки фрагментарної публікації у «Вопросах литературы» 1980 року.

Втім, від самого початку Камю промовляв до советських інтелектуалів зовсім не філософією абсурду й «метафізичного бунту», софістиковано викладеною в його малодоступних есе. Він промовляв передусім як прозаїк, автор трьох романів, з яких найпопулярніший, «Чума», прочитувався в першу чергу як проповідь стоїцизму перед лицем метафорично узагальненої, а все ж упізнаваної тоталітарної «чуми». Таке прочитання, зрештою, не було натяжкою, коли врахувати, що роман писався під час війни (вийшов друком після багатьох переробок у 1947 році), і що за плечима в автора був не лише досвід нацистської окупації й участі в русі Опору, а й досвід короточасного захоплення комунізмом (у 1934-1937 роках він був членом компартії, у «правдолюбстві» якої, однак, досить швидко й глибоко розчарувався).